

بررسی مفاهیم مشترک چارچوب باغ ایرانی برگرفته از کهن الگوی باغ ایرانی در باغ های خارج از ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۴

کد مقاله: ۴۷۵۶۴

کیمیا صیادی سید محله^{*۱}

چکیده

پژوهش هایی درباره مدل سازی باغ ایرانی، تاکید بر شاخصه های طراحی محوطه های باغ ایرانی، کنش بین انسان و ایجاد فضای باغ ایرانی، تاثیر آب در باغ ایرانی و غیره صورت گرفته است که در هر کدام به صورت جداگانه تأثیر متقابلی که عواملی از فرم باغ تا استعاره ها و کنایاتی که در نتیجه فرهنگ ایرانی بر ایجاد باغ داشته، بر استفاده کنندگان از محیط و ایجاد فرم کهن الگوی باغ ایرانی بررسی شده است. در این پژوهش بررسی بیشتر بر عوامل کیفی موثر در ایجاد باغ ایرانی از جمله درگیر شدن حسهای پنجگانه با عناصر موجود در باغ ایرانی و تأثیر متقابلی که فرهنگ ایرانی در ایجاد فرم و ترکیب بندی عناصر موجود در آن داشته؛ انتقال فرهنگ ایرانی، از طریق طراحی این الگوی باغسازی در کشورهای دیگر بررسی می شود. در این باره عوامل بسیاری در این ابعاد موثرند و این جنبه ای از پژوهش است که نیاز به بررسی عوامل دیگر را در این حوزه می طلبد تا از این طریق ابهامات موجود درباره مسئله پژوهش از میان برداشته شده و به نتیجه ای روشن دست یافته شود. در نتیجه هدف ما از انجام این پروژه دست یابی به کهن الگوی باغ ایرانی به عنوان محصولی فرهنگی جهت تبادل فرهنگ ایرانی با سایر کشورهایی که از این الگوی باغسازی بهره می برند، می باشد و برای رسیدن به این کیفیت ایده آل از روش تحقیق تحلیلی-توصیفی به بررسی داده ها و عوامل موثر در راستای فرضیه مطرح شده پرداخته می شود.

واژگان کلیدی: باغ ایرانی، بازتاب باغ ایرانی، الگوی باغ ایرانی، نظام باغ ایرانی، فرهنگ

۱- دانشجوی دکتری تخصصی معماری، گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران

این پژوهش دارای بعد کیفی می باشد و بدین ترتیب گستره عظیمی از عوامل در دست یابی به هدف این پژوهش چه به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم موثرند. از جمله می توان به فرم و هندسه باغ ایرانی در ایجاد قاب تصویر در دید بازدید کنندگان، تا مقیاسهای به کار رفته در طراحی باغ ایرانی و همچنین عناصر اصلی بکار گرفته شده همچون آب، درختان میوه، محصوریت باغ توسط درختان پرتراکم و بلند و غیره اشاره کرد. در این پژوهش سعی شده تاثیر تعدادی از عوامل کیفی، با ایجاد حس مکان در استفاده کنندگان از باغ ایرانی، در تعامل فرهنگی بین ایران و سایر کشورهایی که از این مدل باغسازی بهره می برند بررسی شود. ارتباط فرهنگی برقرار کردن از طریق ایجاد الگوی باغ ایرانی مسئله اصلی این پژوهش می باشد. هر رفتار و عمل فرهنگی یک رویداد ارتباطی است و همچنین هر کنش ارتباطی که یک رویدادی فرهنگی محسوب می شود. یک سر این تعامل انسان و سر دیگر این تعامل نیز طبیعت است. بنابراین باغ ایرانی مثل یک رسانه با فراهم آوردن محتوا و افزودن قدرت شناخت مخاطب که دارای مضامینی هستند که این ارتباط موثر را بین انسان و فضای خود (باغ) را هر چه بهتر به وجود می آورد (خرم رویی و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۶-۲۳). "باغ این طبیعت اهلی شده، منظر فرهنگی به وجود آمده ی یک تعامل پیچیده تاریخی است که در زمان شکل گرفته است و همچنین همزمان از ارزش های زیبایی شناختی و نیز متعالی و سودمندی برخوردار هست و به واسطه ی ارزش هایی که چندگانه است کلیه حواس پنجگانه را نیز درگیر می کند" (خرم رویی و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۶). بازگشت به طبیعت و ارتباط هر چه بهتر با آن و دیگران تحت تاثیر فضای باغ ایرانی و الگوبرداری از طبیعت از جمله دغدغه های این پژوهش می باشد. باغ ایرانی که در نظام های ساختاری و نیز گیاهی و همچنین آبیاری و کارکردی که دارای ویژگی های فراکتالی می باشد که می توانیم این ویژگیها را به کل باغ تعمیم دهیم. باغ ایرانی که با بهره گیری از تمامی ویژگی هندسه فراکتال و نیز با الهام از طبیعت و همچنین بهره مندی از انعطاف پذیری هندسه ای، معین و قابل شناخت که در کل طرح همچون باغ گلشن طبرس قابلیت زیادی در فراهم نمودن شرایطی جهت برقراری ارتباط هر چه نزدیکتر انسان با طبیعت و طبیعت با انسان دارد و در نتیجه با تاثیر متقابل فضای حاکم، برانسان این توانایی را داراست که کیفیت تعاملات انسانی را نیز در این ارتباطات ارتقا دهد. طراحان باغ ایرانی که فراکتال ها را از خود ماندنی طبیعت گرفته اند و اینگونه هندسه را راهی یافته اند برای نمودن کل در جز و جز در کل. به طور کلی میتوان گفت که شناخت ذات و طبیعت و نیز عمل یک ترکیب به وحدت منتهی می شود. که برای رسیدن به این وحدت و همچنین گرفتن یک نتیجه کلی واحد، باید شناخت اجزا و تلفیق صحیح آنها که از ضرورت های معماری است (شرقی و دیگران، ۱۳۹۹: ۳۱-۴۳). "در نتیجه باغ ایرانی به عنوان یک رسانه وسیله است برای ایده پردازی و فرآیندی برای تفسیر ایده ها، افکار، عقاید و باورها محسوب می شود که تبادل نظر بین پیام گیران و پیام رسانان را برای تثبیت و تحکیم اعتقادات اجتماعی امکان پذیر می کند. باغ ایرانی با مفهوم سازی و درک پویایی فرهنگ با توجه به رابطه آن با طبیعت و جامعه منجر به توسعه ادراکات اجتماعی و درک فرآیند شناختی از اطلاعات می شود (خرم رویی و دیگران، ۱۳۹۹: ۲۲). "علت ایجاد باغ ایرانی در بسیاری از موارد، ذکر یک دلیل برای توجیه علل پیدایش یک باغ تاریخی کافی بنظر نمی رسد. گرچه روحیه سلاطین و دست نشاندهگان آنها به عنوان ویژگی مهم هر دوره همیشه همچون فرهنگ غالب آن زمان پشتوانه تولید اثر هنری و همچنین ایجاد باغ های رسمی ایران بوده، اما ذکر این نکته ضروری است که در اکثریت این نمونه ها و بخصوص نمونه های شاخص، عوامل عمومی و مشترک همچون علل اقتصادی و ایجاد منظر زیبا و دلنشین با دیگر علل تاوما باعث بوجود آمدن این باغ ها بوده اند. در پاره ای از مواقع بعضی از دلایل از جمله تفریح و تفرج و یا پیروی از اعتقادات مذهبی برای بوجود آمدن بهشت های زمینی عامل اصلی تلقی می شوند". (متدین و متدین، ۱۳۹۴: ۲۴). به نظر می رسد احداث باغ ایرانی با کهن الگوی خاص خود، در کشورهای دیگر باعث انتقال فرهنگ و در نتیجه تعامل و تقابل بین فرهنگها شود، چنانچه گسترش باغ ایرانی تا مرزهای چین، شبه قاره هند، اروپا و آفریقا باعث معرفی و تبادل فرهنگی بین آنها شده است. و همچنین به نظر می رسد به کار بردن کهن الگوی هایی چون محور مرکزی باغ که منظره ی اصلی باغ که محصول ساماندهی این محور است و نیز منظره ای که با وجود بدنه های قوی قاب شده است و به ناظر اصلا اجازه ی تماشای صحنه های تصادفی را نمی دهد و نمادهایی همچون آب و سطح آینه وار آن که تصویر آسمان را منعکس می کند و با بیننده خود ارتباطی معنوی برقرار می کند، باعث قرابت و ارتباط بین انسانها و فرهنگهای متفاوت می شود. متغیرهای مورد بحث در این پروژه شامل متغیرهای کیفی از جمله تاثیر معماری بر تعامل افراد در مجموعه، فضای خوشایند و امن جهت خاطره سازی جمعی، متغیرها بر اساس روابط (وابسته، مستقل، میانگر) از جمله فرم و جهت ورودی و عوامل موثر و وابسته به آن، متغیرهای کمی از جمله هندسه و فرم باغ، مقیاسهای بکار گرفته شده، متغیرهای دو گزینه ای و چند گزینه ای درباره حس استفاده کنندگان از محیط در برخورد با عناصر و حسی که از برخورد با محیط و فرم فضا به صورت کلی دریافت می کنند، متغیرهای کنترل مانند روحیات و فرهنگ استفاده کنندگان از محیط، میزان تحصیلات استفاده کنندگان و متغیرهای مزاحم و مداخله گر مثل موقعیت و کیفیت بستر سایت هم از لحاظ بستر فرهنگ و تاریخ سایت، هم از لحاظ بستر فیزیکی آن به چه صورت می باشند همگی به نوعی در کیفیت نتیجه حاصل شده از انجام پژوهش موثرند.

۲- پیشینه تحقیق

در این پژوهش به بررسی عواملی که باغ ایرانی را چه از نظر کالبدی و چه از نظر معنوی به عنوان یک فرهنگ معرفی و گسترش داده و باعث ایجاد تعامل بین انسان با طبیعت و فرهنگها باهم و در کنار هم شده اند، به ویژه از دیدگاه پدیدار شناسانه پرداخته می شود. "هندسه در عین مجرد بودنش مهمترین زبانی است که معمار به وسیله آن کیفیت های ویژه فضایی را می آفریند" (شرقی و دیگران، ۱۳۹۹: ۳۱). باغ طبیعی اهلی شده، حاصل یک تعامل پیچیده تاریخی که در بستر زمان شکل گرفته و همزمان از ارزشهای زیبایی شناختی متعالی برخوردار است و به واسطه آنها کلیه حواس پنجگانه را درگیر می کند (خرم رویی و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۶). "معماران ایرانی در بکارگیری مقیاس و اتصال مقیاس های متفاوت به یکدیگر در برخورد با طبیعت پیرامون موفق بوده اند" (شرقی و دیگران، ۱۳۹۹: ۳۱). از طرفی باغ ایرانی عملکردهای متنوعی دارد که همواره مورد توجه سازندگان و صاحبان باغ بوده است. بدین ترتیب باغ سازان سنتی باغ را با هدف ساخت فضایی چند عملکردی طراحی کرده اند (فرزین و دیگران، ۱۳۹۹: ۶-۷). در این تعامل از یک سو انسان به عنوان موجودی اجتماعی که فرهنگ ساز است و از سوی دیگر طبیعت قرار دارد که دستاورد این ارتباط ایجاد یک فرهنگ است که تاثیر ابعاد اجتماعی و فرهنگی یک سرزمین را نشان می دهد. در نتیجه باغ ایرانی تجلی از سازگاری و همسویی نیاز انسان و طبیعت و ساختاری طبیعی که اندیشه و تفکر انسان را به نمایش می گذارد. با این تفاسیر می توان گفت "باغ ناقل فرهنگ از عهد باستان تاکنون است" و با تاثیرات ذهنی که باغ در دو ره های مختلف بر خاطرات مشترک جمعی سینه به سینه در بین مردم به جای گذاشته باعث ایجاد باغ به عنوان یک عنصر شاخص شهری شده است. (خرم رویی و دیگران، ۱۳۹۹: ۲۲). تا جاییکه این فرهنگ در شرق و غرب گسترش یافته، باغ ایرانی امتداد دارد و یک فرهنگ است که رد پای آن در تمام ساخته های انسان قابل رویت است. "فرهنگ ایرانی انسان را جدا از طبیعت نمی داند بلکه او را همراه عناصر طبیعت برای پی بردن به آیات و نشانه های خدا می بیند" از اینرو میتوان به جرات گفت "طراحی باغ ایرانی وصول همنشینی با طبیعت است که به صورت کشتی در نهاد انسان وجود دارد" (شرقی و دیگران، ۱۳۹۹: ۴۲). و علاوه بر محیطی آراسته و مزین، پاسخ دهنده نیازهای روحی انسانهاست.

در پژوهشهای انجام شده به طور مثال در ویژگیهای منظر چندعملکردی در باغ ایرانی فرزین و همکارانش به مطالعه موردی باغ اکبری به روش تحلیل کیفی در روش شناسی مطالعات مسئله محور به منظور ارزیابی باغ تاریخی با گردآوری اطلاعات، کتابخانه ای، میدانی و مستندنگاری پرداختند و در پاسخ به سوال پژوهش خود به این مطلب دست یافتند که باغ اکبری در عین حفظ کلیات الگوی باغ ایرانی در تطابق با نیازهای بومی و محلی و جغرافیایی و سیاسی منطقه طراحی گردیده است. بدین صورت که در هر واحد فضایی یک عملکرد اصلی و ثابت و چند عملکرد ثانویه و تابع وجود داشته است (فرزین و دیگران، ۱۳۹۹: ۶-۷-۱۴-۱۵). در خصوص هندسه باغ هم شرقی و همکارانش در مقاله ای به بازشناسی تطبیقی الگو های فراکتال در معماری و منظر باغ ایرانی با بررسی موردی باغ گلشن طیس به روش توصیفی-پدیدار شناسانه در رویکردی استنتاجی و خوانشی توابلی با هدف بیان ویژگیهای هندسه فراکتال در باغ آرای ایرانی پرداختند. که بیانی از طبیعت گرا بودن و نداشتن سکون و آرامش هندسه ای را نشان میداد. در نتیجه به این مهم رسیدند: اجزای تشکیل دهنده هندسه باغ گلشن طیس ویژگیهای هندسه فراکتال ها را دارد که عبارتست از خودمشابهی، خردمقیاسی، بعداعشار و تکرارشوندگی و باغ گلشن از لحاظ پیوستگی، چهاربعدی و دارای تداوم زمانی است که مفهوم گرای، نمادگرایی و چندلایه ای بودن نیز از ویژگیهای آن است (شرقی و دیگران، ۱۳۹۹: ۳۱ تا ۳۴-۴۰ تا ۴۳) در حوزه گشتالت یعنی کل چیزی بیشتر از مجموع اجزایش است غلامی رستم، بمانیان و انصاری در مقاله گشتالت در طراحی پلان باغ ایرانی به روش استدلال منطقی در حوزه نظری و مورد پژوهی با استفاده از راهکارهای ترکیبی در حوزه تحلیل نمونه ها به این نتیجه رسیدند که حضور قوانین گشتالت در طراحی پلان باغ ایرانی آشکار است و نکته جالب در این بین مطرح نبودن مکتب روان شناسی گشتالت در عصر طراحی این باغ ها در ایران است (غلامی رستم و دیگران، ۱۳۹۴: ۶۳ تا ۶۷-۷۱). لذا مطالعه پژوهشهایی از این دست این سوال را ایجاد می کند که، آیا با توجه به پیشینه ای که باغ ایرانی در دوره های مختلف و گستره های جغرافیایی بسیار از خود به جای گذاشته نباید در طرح های پیشنهادی ما منظر باغ ایرانی به مثابه رسانه ای تعاملی و فرهنگی طراحی و اجرا گردد؟

دلیل انتخاب باغ ایرانی: (ویژگی های باغ ایرانی - نظریه صاحب نظران):

احداث ابنیه شکل گیری و همچنین گسترش یا شکوفایی باغ سازی و معماری نتیجه ی وجود ثبات نسبی سیاسی هست که از تبعات آن نیز ثبات اقتصادی و آرامش روانی جامعه را داراست که در این میان توجه به باغسازی نیز با عنایت به ماهیت آن که یک وجه تفرجی است وابستگی قویتری به آن ثبات را پیدا میکند. (لزوم ایجاد باغ ایرانی، نویسنده حشمت اله متدین و رضا متدین).

باغ در فرهنگ و تمدن ایران از روزگاران دیرین اهمیت و جایگاهی مهم داشته است. اهمیت پرداختن به باغ و باغسازی و ارجنهادن به طبیعت در ایران تا حدی بوده که به یک آیین مذهبی تبدیل شده است. محصول این نگاه یکی از قدیمی ترین شیوه های منظرسازی راکه با عنوان «باغ ایرانی»، به جهان هدیه داده است. قدمت باغ های ایرانی چنان است که با افسانهها پیوند

خورده است و ریشه در ناشناخته ها دارند (حیدرنتاج و رضازاده، ۱۳۹۴، ۹۴). باغ از نگاه «هروی» این چنین بیان شده است: «زراعت نیکوترین صنعت و حرفتی است که هیچ چیزی نمی تواند به اندازه آنها سبب خیر برای آفریدگان شوند و باغسازی از هر عمل ساخت و سازهای دیگر برتر است. آنچه که به عنوان برترین حکمت و خرد برای پادشاهان لحاظ شده است و آن چیزی که بقای مملکت را نگه می داشته است آبادانی است و این امر میسر نمی شود جز به زراعت و باغبانی. که حتی برترین اعمال صوفیانه برای افراد صوفی، نه زهد و گوشه نشینی ها در خانقاه، که زراعت و ساخت بستان معرفی می شود» (جمال الدین، ۱۳۹۳، ۴۹۳). باغ ایرانی برای ایرانیان که بیش از یک فضای سبز، و همچنین محصول اصیل تعامل ذهن و زندگی ایرانیان در محیط طبیعی آنان است و زیبایی آن نیز ریشه دارد در مفاهیم اولیه ایرانی که از طبیعت و عناصر منظر دارد (منصوری). فضایی منظم و سازماندهی شده با نگرش زیبایی شناسانه ایرانی از ترکیب عناصر طبیعی و مصنوع است. عناصر دخیل در ساخت فضا در باغ ایرانی، نسبتاً ثابت بوده و عبارت است: از گیاه (مثمر و زینتی)، آب در اشکال جوی، حوض، استخر، آبنا، فواره، دریاچه، کوشک، دیوار محصورکننده، هندسه مستطیل شکلو خیابان باغ (محور اصلی). به رغم عناصر انسان ساخت در باغها، این عناصر طبیعی (آب، گیاه هستند که وجودشان باغ را تعریف کرده و به آن هویت می بخشد (حیدرنتاج، ۱۳۹۳، ۹۸۳). بنابراین، زیباییشناسی باغ ایرانی تابعی است از نظام حاکم میان این عناصر که در نمونه های متفاوت، که با توجه به اقلیم و نیز ابعاد و بستر فرهنگی عصر که در تناسب های گوناگون در شکلگیری باغها مشارکت میکنند (منصوری، ۱۳۹۸، ۳۳). علاوه بر عوامل گفته شده دلایل به جود آمدن باغ های ایرانی دارای چند عامل اساسی و مهم بوده است که برخی عوامل آن علل اقتصادی و همچنین علاقه داشتن به کشت و زرع و زیباسازی محیط مشترک که در شکل گیری باغها و برخی دیگر است که از موارد ویژه و اصلی شمرده می شوند که اهم آنها نیز علل مذهبی و همچنین سیاسی، حکومتی و نیز تفریحی هستند. که این مجموعه عوامل را با توجه به شرایط اقلیمی و نیز کالبدی و موقعیت شهرها و همچنین باغهایی را درون و بیرون شهرهای کویر مرکزی ایران را به وجود آورده است (متدین، ۱۳۸۹، ۳۵). مقالاتی که در این باب جهت شروع به پژوهش از آن ها استفاده شده است:

ردیف	نام نویسنده	موضوع	سال
۱	خرم روی، رحانه و ماهان، امین	باغ ایرانی به مثابه رسانه ای تعاملی. منظر، ۱۲، ۵۱، ۱۶-۲۳.	۱۳۹۹
۲	شرقی، علی و عزیز مقدم، محمد امین و جمالی گندمانی، زهرا	یاز شناسی تطبیقی الگوهای هندسه فراکتال در معماری و منظر باغ ایرانی، نمونه موردی: باغ گلشن طیس. باغ نظر، ۱۷، ۸۵، ۴۴-۳۱	۱۳۹۹
۳	غلامی رستم، نسیم و یمانیان، محمد رضا و انصاری، مجتبی	گشتالت در طراحی یلان باغ ایرانی. جلوه هنر، ۱۳، ۶۳-۷۲.	۱۳۹۴
۴	قرزین، سامان و خلیل نژاد، محمد رضا و مراد زاده میرزایی، سعیده و زارعی، علی	ویژگیهای منظر چند عملکردی در باغ ایرانی، مطالعه موردی: میراث جهانی باغ اکبریه. منظر، ۱۲، ۵۲، ۶-۱۷.	۱۳۹۹
۵	آزاده شاه چرانی	چهارباغ یا چارباغ	۱۳۹۴
۶	روشنا شاه حسینی، وحید شالی امینی، امیرمسعود دیاغ، هما ایرانی بهبهانی	واکاوی نحوه تعامل دلالت های فرهنگی عناصر معماری در لایه های نشان شناسی	۱۴۰۱
۷	قریبا وحیدزادگان، هما ایرانی بهبهانی	طراحی قضاها یاز و سبز شهری به صورت یا های موضوعی الگوگیری از یاغشهر ایرانی	۱۳۹۱
۸	مهربانی گلزار، محمد رضا	"میراث باغ ایرانی، در جستجوی ردیای باغ ایرانی از شرق تا غرب". منظر، ۱۲، ۵۵-۵۰.	۱۳۹۹

۳- مبانی نظری

پیوند فرخنده زیبایی و سودمندی است.

پیرنیا

موجودیتی است گویای نیازهایی که روزمره اند و کاربردی و هم معنایی اند و انتزاعی.

فلامکی

باغ ایرانی را باید به عنوان یک اثر هنری بسیار ارزشمند در فرآیند هنر معنوی شناخت. بازشناخت باغ ایرانی دیدار عالم مینویی و نیوشایی آوای درون هستی است.

دادبه

باغ ایرانی از دیدگاه:

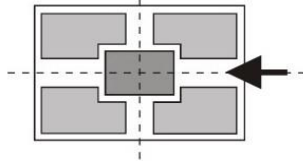
ماخذ: پارادایم ها باغ ایرانی - آزاده شاهچراغی

- تقارن محوری
- تنوع و طبیعت گرایی
- آب (مدیریت و استفاده) که محوریت اصلی بوده است.
- سایه اندازی با درختان (برای خنک سازی)
- کوشک
- محوطه و مطبوع شدن آن
- چهارباغ
- خطوط موازی
- مرکزیت
- هندسه
- پلکانی بودن
- چشم انداز

۳-۱- باغ ایرانی به عنوان الگوی مرجع

اگر فرض اقتباس باغهای ایرانی از باغهای بین النهرین را بپذیریم باید به یک وجه متمایز آن با این نمونهها اشاره شود باغهای بین النهرین که عمدتاً به شکل شکارگاه‌های سلطنتی بوده است باغ‌های آشوری و یا کارکرد معبد که وجه عمده تر آنها را تشکیل می‌داده است باغهای (بابل) در حالی که ویژگی اصلی باغ ایرانی همواره فرح بخش بودن آن عنوان شده است این فرحبخش بودن باغ ایرانی در تمایز با محیط پیرامون بار معنایی بیشتری به خود میگیرد. باغ ایرانی به عنوان الگوی مرجع باغی مسطح بود و باغهای تخت که در سطح شیبدار ساخته میشدند روایت‌های بعدی این باغ قلمداد میشوند. همان گونه که پیشتر عنوان شد واژه‌ی عدن در زبان سومری ریشه داشته و معنای اولیه آن، و به این ترتیب میتوان نسبت هر گرته برداری صورت گرفته از دشت بوده است. این طرح بندی را در زمینهای شیبدار مورد بازشناسی قرار داد. در باغ ایرانی، تپه‌های مصنوعی به عنوان یکی دیگر از اجزای اصلی باغهای بین النهرین که در پس زمینه فرهنگی آنها ریشه داشت، حذف میشود. اقلیم حاشیه کویر، که باغهای ایرانی به عنوان الگوی مرجع در آن شکل می‌گیرند علیرغم گرما و میزان کم بارندگی و تشابه با بین النهرین تفاوت مهم دیگری نیز با محیط باغهای بین النهرین داشته که همانا کمبود آب جاری نسبت به سرزمین بین النهرین است. گرچه در هر دو تمدن مبنای کشاورزی مبتنی بر شبکه‌های آبیاری و نتیجتاً هندسه اعمال شده بر باغ سازی شفاف و دارای ساختار مشابهی بوده است ولی کمبود منابع آب در ایران به شکل گیری راه‌حلهای متفاوتی انجامیده است میزان دبی کم آب جاری و ناکارایی آن برای کشاورزی مشکل اصلی در اقلیم حاشیه کویر است و در این حالت آب قبل از این که بتواند سطح مورد نظر را غرقاب کند به علت دبی کم جذب میشود. یکی از راه‌حلهای که امروز نیز به همان شکل ابتدایی در بسیاری از نقاط ایران بزرگ قابل مشاهده و ناشی از میزان کم آب جاری است، گردآوری آب در منابع بزرگ آب در فاصله کوتاهی بعد از پر شدن تخلیه شده و به این ترتیب دبی مورد نیاز برای غرقاب کردن باغچه‌ها و کرتها به دست خواهد آمد. در پاسارگاد به عنوان شکل اولیه باغ، ایرانی منبع آب خارج از محوطه باغ بوده است و این سؤال به ذهن میرسد که آیا حوضی که در باغهای ایرانی یکی از اجزای اصلی محسوب میشود همان منبع آب است که از لحاظ نشانه شناسی به شکلی تیره استحاله یافته و با آمدن به درون باغ به یکی از عناصر تزئینی تشکیل دهنده باغ تبدیل شده است؟ به هر حال اگر بخواهیم مستندات آن با قاطعیت در خصوص نقش حوض به شکلی که در الگوی مرجع و مانند قالبهایی که طرح بندی باغ را منعکس کرده اند اظهار نظر کنیم این طرح بندی به دوره ساسانیان بر میگردد و برای ریشه یابی آن در دوره هخامنشیها مطالعات گسترده تری لازم است بنابراین زمانی که به الگوی مرجع اشاره میشود منظور همان طرح بندی منعکس شده در قالبهایی است که در فصل اول به آنها اشاره شد. در فضای سبز در این الگو از سه تیپ کلی تشکیل شده است: درختان سایه دار درختان میوه و گلها و گیاهان تزئینی یکی از مشخصه‌های باغ ایرانی نظم و ترتیب در کاشت ردیفهای درخت بوده و این ویژگی از دوره هخامنشی در گزارشات تاریخی موجود منعکس شده است. نکته دیگر تیپ بودن درختان طرح بندی باغ ایرانی است که ناشی از فرم مرکزی، باغ وجه فرمال، آن سیستم کشاورزی آبی و وجه انشایی باغ است. با توجه به اقلیم حاشیه ی کویر و فقدان درخت در این ناحیه‌ها چنان که عنوان شده است درختان همواره تقدس داشته است و نیز اصولاً یکی از دلایل مهم وجوه باغ سازی در سازماندهی سایه بوده است که به کمک درختان و فضاهای معمارانه و نیز در تلفیق با آب که در افزایش میزان رطوبت نقش مهمی را بازی میکرد که ویژگی اصلی باغ سازی در اقلیم حاشیه کویر که یعنی ساماندهی سایه، چهره میکند. هندسه باغ ایرانی کاملاً شفاف است و از ضرورت‌های آبیاری سرچشمه سازماندهی اجزای باغ و هندسه اعمال شده بر طرح بندی که اجزاء را در یک شبکه ارتباطی متقابل با یکدیگر قرار میداده همگی دارای منطق متأثر از همین ضرورت هستند. گرچه تقسیم چهار قسمتی جهان رویکردی اسطوره‌ای بوده و بر مفهوم چار باغ تقدم دارد ولی این مفهوم در اقلیم حاشیه کویر و در انطباق با مکانیزم آبیاری به شکلگیری باغ ایرانی به عنوان یک سنتز انجامیده است. هندسه ی باغ ایرانی و نیز الگوی مرجع شفاف و همچنین ساختاری است و شاید به این دلیل کاملاً در چارچوب دیوار محدود میشوند که در این طرح بندی‌ها دیوار به عنوان یک کادر قوی عمل کرده است و معمولاً با کاشت درختان سایه دار در حاشیه آن‌ها این کادر تقویت میشود. همان گونه که عنوان شد یکی از مقولاتی که میتواند به عنوان تناقض در الگوی مرجع مطرح شود جایگاه ناظر در آن است با تعریف جایگاه ناظر، موازنه طرح به بندی چهار قسمتی بر هم خواهد خورد و به همین دلیل چنان که در استناد مینیاتورها در باغهای تیموری عنوان شد نسبت ناظر با حوض موازنه دو سو سویی ای ایجاد میکند که در تناقض با طرح بندی متمرکز الگوی مرجع قرار میگیرد یکی از دلایلی که

در مورد این تناقض میتوان مطرح کرد وجه انشایی باغ در رابطه با محیط پیرامون است این وجه چنان به کلیت فضای داخلی باغ وحدت میبخشد که حضور ناظر را کمرنگ و بی اهمیت جلوه میدهد به گونه ای که در طرح بندی هندسی - بر خلاف مینیاتورها که در آنها جایگاه شخص استفاده کننده به تصویر در آمده - ناظر نقش مهمی ایفا نمی کرده است. (بازشناسی باغ ایرانی - عباس مسعودی). محدوده ای مربع یا مستطیل شکل از زمینی نسبتاً وسیع که با دیواری در پیرامون آن محصور است. سطح این محدوده با دو محور متقاطع عمود بر هم به چهار قسمت مساوی تقسیم میشود. آب از فواره واقع در مرکز حوض در محل تقاطع این دو محور، فوران کرده و به چهر جوی هدایت می شود و درختان درون سطوح مربع شکل را آبیاری میکند. اصلی ترین بنای باغ (کوشک) در مکان تقاطع دو محور قرار می گیرد. (پارادایم های پردیس در آمدی بر بازشناسی و باز آفرینی باغ ایرانی - آزاده شاهچراغی).

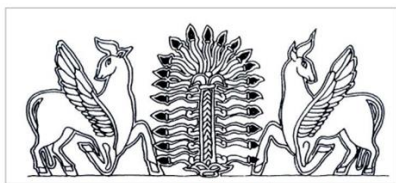

۳-۲- اسطوره و باغ ایرانی

همان گونه که در بخش مربوط به بررسی نظریات اسطوره شناسی عنوان شد با رویکردهای مختلف میتوان به اسطوره ها پرداخت هر کدام از این رویکردها میتوانند نقطه ای برای نگرستن به برخی از وجوه باغ ایرانی به عنوان الگوی مرجع محسوب شوند. (دکتر عباس مسعودی در کتاب بازشناسی باغ ایرانی).

۳-۲-۱- تحلیل باغ ایرانی از نقطه نظر زبان و نماد شناسی

بررسی باغ ایرانی و الگوی مرجع از نقطه نظر زبانشناسی و نشانه شناسی نیز حائز اهمیت است. اگر باغ ایرانی را یک متن و اقلیم و پس زمینهای فرهنگی محیطی را زمینه قلمداد کنیم میتوانیم بین الگوی اصلی و نمونه های منسوب به باغ ایرانی تفاوت های چشمگیری بیابیم به عنوان مثال در فاصله زمانی بین دو قرن باغ تاج محل به عنوان یک متن موضوع تغییرات گسترده ای بوده و شکل اولیه این باغ کاملاً ایرانی در حال حاضر سیمایی کاملاً متفاوت دارد. اگر در گرته برداری اولیه شاهد باغی هستیم که به قول افلاطون یک مرحله از باغ مثلی فاصله گرفته بود، در حال حاضر این باغ به عنوان بازمانده ای از باغ اولیه دو مرحله از باغ مثلی فاصل گرفته است. آنچه بیش ترین نقش را در این استحاله داشته همانا محیط مجاور به عنوان زمینه ای است که تاج محل در آن ساخته شده است. باغ، که به عنوان میراث هنر و همچنین ادب ایرانی، کسب معرفت در جهت دیدگاه و نیز جهانی بینی حاکم بر خلق اثر است. که در این پژوهش خوانش ساختار و زبان بیان درختان که به سبب سابقه ی حضور نمادین در جلوه های بسیار مختلف هنری به عنوان بخش هایی از فهم زبان رمزی هنر ایران، مورد تأکید قرار گرفته. باغ ایرانی پدیده های عینی و ذهنی است که تأثیری که در محیط زیست انسان ها دارد، بر ذهن انسان ها از محیط اطراف خود نیز تأثیر گذار است.

تصویر ۱. درخت زندگی (نقش برجسته آشوری، دووگور، ۱۲: ۲۷۲)

تصویر ۲. درخت نول، درخت کبکلی و مقدس (دووگور، ۱۲: ۲۷۲)

تصویر ۳. درخت زندگی در میان جانوران محافظ، کاشی لعنادر کاشان، حدود ۶۵۸-۶۶۸ هجری قمری (کاشانی، ۳۰: ۲۷۸)

پیوستگی فضا که یکی از مهمترین ویژگی های باغ ایرانی تلفیق بنا و باغ است و این دو گاه چنان به هم آمیخته اند که نمی توان احساس کرد که کجا باغسازی خاتمه یافته و کجا آغاز شده، شاید بتوان گفت کوشک درون باغ خود نوعی باغ کوچک است. عبور مسیر جریان آب از داخل بنای کوشک و امتداد یافتن آن در فضای باغ چنان هنرمندانه فضای بیرون و درون را به هم متصل می کند که هیچ جدایی میان این دو حس نمی شود. انتقال اصوات از فضای خارج به داخل نیز، این حس را تشدید می کند. حس شنوایی بر ایجاد پیوستگی فضایی در باغ ایرانی را تأکید می کند. همچنین حس لامسه موجب انتقال بوی گل ها و گیاهان از فضای باغ به داخل فضای کوشک می شود و این دو فضا را بیش از پیش به هم متصل می کند. به این ترتیب تمامی حواس انسان به وسیله عناصر باغ تحریک می شود. این محرک ها چنان در سطح باغ پراکنده اند که نوعی حس پیوستگی فضایی همه جا حضور دارد.

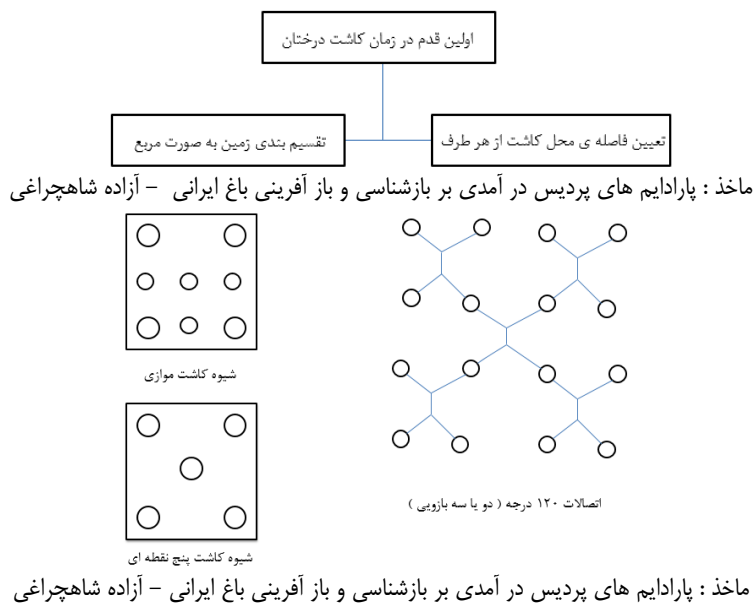
۳-۳- نظام های کالبدی باغ ایرانی

نظام ساختاری باغ ایران زمینه هندسی تلفیق عناصر طبیعی و مصنوع را در باغ پدید آورده که عناصر طبیعی را با توجه به نظام های کاشت و آب سازماندهی می کند و عناصر مصنوع و ابنیه در نظام استقرار معماری معین می شوند: ۱- معمار ۲- آب ۳- کاشت اصل مهم در باغ سازی ایرانی: ۱- باز بودن چشم انداز اصلی به شکل مستطیل کشیده ۲- در محور اصلی درختان بلند کاشته نمی شده به دلیل اینکه منظره مسدود نشود. ۳- احداث کوشک و بنا در نقاط خاصی از باغ

۳-۳-۱- نظام کاشت در باغ ایرانی

کاشت گیاهان در باغ ایرانی از نظم خاصی پیروی می کند بطوری که این نظم تحت تأثیر نظم هندسی باغ و آن شکل می گرفت. درختان نزدیک خیابانهای اصلی یا نزدیک میان کرت معمولاً درختانی بوده اند که چهار فصلشان زیبا بوده و درختان کم برگ تر دورتر از این مکان کاشته می شدند. در باغ ایرانی در دو طرف محورهای اصلی اکثر کاج و سرو می نشانند، و یا اینکه معمولاً یک دالان حرکتی با کاشت منظمی از درختان سرو، چنار و کاج در محور اصلی باغ به صورت منظم ایجاد می شده است. تغییر شکلی که درختان چنار در چهار فصل سال از نظر رنگ برگها و یا ریزش آنها دارند، در مجاورت درختان سرو که همواره برگ داشته و سبز رنگ هستند، تنوع زیادی در رنگ و طرح و حجم باغ ایرانی به وجود می آورد. بهار و پاییز بسیار زیبایی دارند و در فصل زمستان وجود درختان سرو باغ را سرسبز نگه می دارند. و به تعبیری دیگر، در دو سوی میان کرت، در کنار گذر گاه و جوی آب درختان خزان دار و همیشه سبز را کنار یکدیگر می کاشتند؛ چرا که همیشه سبزهها نماد بيمرگی، جاودانگی، نیروی حیات جوانی، نیرومندی و نیروی زاد و ولد هستند. گیاهان را می توان در دو گروه تقسیم کرد که شامل درختان و گل های تزئینی می باشد. که در این تحقیق به علت گستردگی مطلب، گروه اول مورد بررسی قرار می گیرند. (پارادایم های پردیس در آمدی بر بازشناسی و باز آفرینی باغ ایرانی - آزاده شاهچراغی)

درختان: از آنجا که درختان باغ ایرانی به دو دسته سایه دار و محصول دار تقسیم می شوند؛ برای ایجاد سایه در باغهای ایرانی از درختان سایه افکن مانند سرو- چنار- نارون و مانند آن استفاده شده است و برای کمک بیشتر به ایجاد سایه گذرگاه های باغ ها را باریک انتخاب نموده اند تا سایه درختان دو طرف همه سطح گذرگاه ها را بپوشاند. همچنین سایه این درختان مانع از تبخیر بیش از حد آب جوی، جوی های جاری در زیر آنها می شود.

موارد مورد توجه در کاشت گیاهان در باغ ایرانی:

- ۱- کاشت گیاهانی که زیاد بلند نشوند و منظر را مسدود نمایند. ۲- کاشت گیاهان همیشه سبز و زیبا
- ۳- ایجاد دالانی سبز به صورت ترکیبی از گیاهان همیشه سبز و خزان پذیر در دوطرف میانکرت (سرو، کاج، نارون/سرو، کاج، چنار/ کاج، ارغوان)

محل قرارگیری گل‌ها در باغ: ۱- معمولاً پای درختان، جلوی کوشک (گلزار) ۲- نظام کاشت در باغ ایرانی در محورهای اصلی جنبه تزئینی، زیبایی شناسی و منظر سازی دارد اما بقیه سطوح باغ با درختان میوه پوشیده می‌شود که جنبه کاربردی و سودمندی دارد.

✓ کاشت:

کرته‌ها: نظم منطقی، وسعت هماهنگ، جهات، محیط، آفتاب، باد، حرارت، کاشت، داشت، برداشت، آرامش و...

کاشت: } موازی
} ۵ نقطه ای

بهترین کاشت ← نظام شاخه ای

درختان با عمر طولانی در لبه کرته‌ها ← ثبات منظر در طول زمان

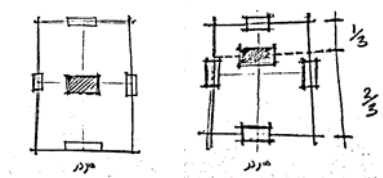
صورت‌های خطی / سطحی / حجمی: } ایجاد محصوریت / تراکم مجازی
} تأکید بر محورهای دید/مخروط دید به جای زاویه دید

بنه گاه: مکانهای نشستن: } مکان بودگی
} حس مکان

کتاب ارشاد الزراعة / ابونصر هروی

مکان های کاشت درختان در باغ ایرانی:

درخت انجیر	گوشه های باغ
درخت مو در انواع داربستی	داخل کرت ها
سرو و کاج و شمشاد	کنار جوی ها
نارون، افرا و بید و ارغوان	کنار جوی ها و اطراف و استخرها
سنجد و عناب	کنار دیواره باغ
اسپست (نوعی گیاه رونده)	در میانکرت ها

قرارگیری بنا در باغ ایرانی:

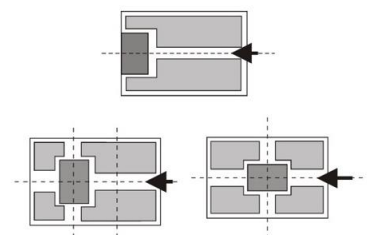
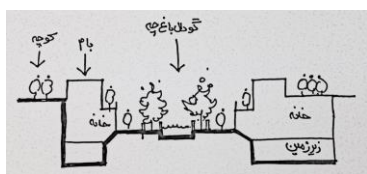
- ۱- بنا در وسط روی تقاطع دو محور اصلی و بنا های فرعی در اطراف.
- ۲- بنا روی محور اصلی در انتهای باغ و بنا های فرعی در اطراف ۳- بنا اصلی به نسبت یک، سوم از انتهای باغ و دو، سوم از سر در روی محور اصلی و بنا های فرعی در اطراف.

ابعاد، اندازه و طرح کوشک‌ها:

ابعاد: تابستانی حداقل ۱۲ متر مربع و زمستانی حداکثر ۲۰ متر مربع
شکل پلان: فرم مربع - هشت گوش - گوش پخ - مدور (عمارت مسکونی و اندرونی بودن‌داز نظر کالبدی و محل قرارگیری در جایی از باغ قرار می‌گرفتند که حریم اجتماعی داشته باشند).
طرح کوشک: طرح ۴ صفحه یا هشت ضلعی (هشت بهشت)

ورودی باغ:

سر در ورودی باغ متناسب با مسائل اقتصادی می‌توانست با طرح‌های گوناگون: کوچک و بزرگ که عمارت سر در محل استقرار نگهبان، باغ بان و کارکنان خدماتی بوده که گاهی محل پذیرایی از مهمان، گاهی اداری یا دیوانخانه بوده. (عمارت کوچک یک یا دو طبقه). پرس: دیوار مشکی که به جای سر در قرار می‌گرفت و باعث می‌شد داخل باغ از بیرون قابل دیدن باشد.

محل قرارگیری کوشک در باغ های ایرانی

۳-۳-۲- نظام آب

یکی از ویژگی های مهم نظام آب در باغ ایرانی، تمایل زیاد به نمایش آن است. قنات یا کاریز به عنوان عظیم ترین مشارکت ایرانیان در علم به عنوان مهمترین فن آبرسانی برای ساخت باغ در طول قرن های متمادی در سرزمین ایران رواج داشت. علت کمبود آب و ارزش بالای آن تمایل زیاد به نمایش آب در باغ ایرانی و کاریز یا قنات سیستم اصلی تهیه و تامین آب در ایران گذشته و قنات با استفاده از شیب زمین و اختلاف سطح، آب را بدون نیاز به پمپاژ به باغ می رساند و جریان آب در قنات به صورت دائمی و حجم کافی و خوب برای آب قنات ۱۰۰ لیتر در هر ثانیه است.

- به علت کمبود آب و ارزش بالای آن تمایل زیاد به نمایش آب در باغ ایرانی

- کاریز یا قنات سیستم اصلی تهیه و تامین آب در ایران گذشته.

- قنات با استفاده از شیب زمین و اختلاف سطح، آب را بدون نیاز به پمپاژ به باغ می رساند.

- جریان آب در قنات به صورت دائمی

- حجم کافی و خوب برای آب قنات ۱۰۰ لیتر در هر ثانیه است.

رابطه ی عناصر باغ ایرانی و نماد شناسی اب شامل : (نظام آب در باغ ایرانی)

۱. آب یکی از مقدس ترین نمادهای روشنایی بر روی زمین است

۲. نماد فکر و اندیشه است و عنصر هستی بخش است

۳. اب در باغ به گردش در می آید و نبض تپنده باغ است

۴. آب که همیشه در باغ جریان دارد و هرگز قطع نمی شود نشانه پایداری زندگی باشد

۵. زندگی شاد، جاودانه و فرح بخش

۶. آب نماد برکت، باروری و رحمت است

۷. نشانی از سبزی و رویش است

۸. گویاترین تبلور وجود آب و نشانه ی بیرونی آن سبزی است.

۹. آب نماد پاکی و زلالی و چشمه حیات است

۱۰. منشاء همه مخلوقات در قرآن باره از آب به عنوان یکی از عناصر hive of SID بهشت نام برده شده پس در باغ عنصری مقدس است. حضور آب در حوض و در دل باغ به عنوان نماد زندگی، بهشت و نشانه زیبایی و آبادانی است.

۱۱. حضور آب در باغ نشانی از لطافت محیط و تأکیدی بر شفافیت فضای آن است

۱۲. آب نمادی از جانبخشی است

۱۳. آب ساکن اشاره به ثبات، آرامش، صلح و آشتی دارد.

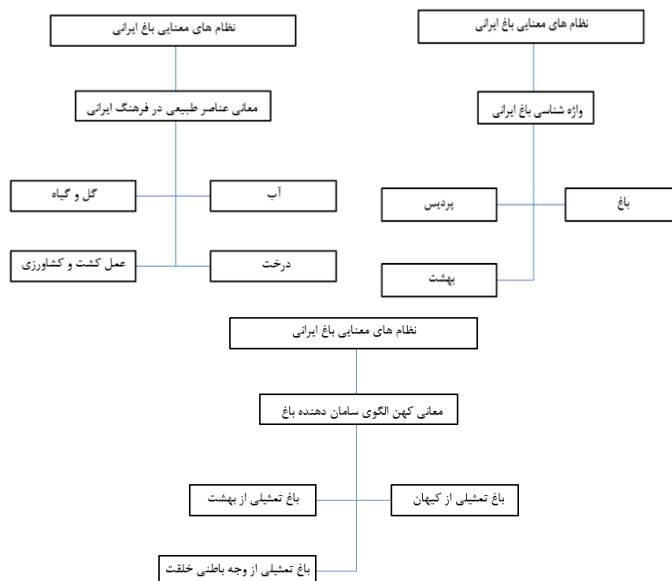
۱۴. حرکت مداوم آب در اطراف باغ یادآور زمان دورانی است

۳-۳-۳- نظام آبیاری باغ

۱. مسیر نمایان حرکت آب ۲.

مسیر پنهان حرکت آب ۳. حوض و

آبنا

مرجع: پارادایم های پردیس در آمدی بر بازنشاسی و باز آفرینی باغ ایرانی - آزاده

شاهچراغی

✓ آب:

آبیاری در ایران: غرقایی است نه روان.
تصویر درختان در سطح آب: ایجاد وسعت مجازی
آیگرادان: نمایش صورت خطی آب
(کتاب المیاه المخفیة الکرچی)

✓ هندسه:

در نظام هندسی باغ ایرانی حد و مرز قطعی تمام تقسیمات محسوس و قابل رویت است.
اما کیفیات فضایی حس حد و مرز را در فرد ایجاد نمی کند.
وسعت مجازی و بیکرانگی فضا: چشم انداز اصلی
شیب طبیعی زمین
پیوستگی فضایی: تلفیق بنا و باغ
آمیختگی و تداوم حواس: آب/ اصوات/ بنا/ لامسه
انعکاس تصاویر: فضای مجازی
• هندسه فضای باغ: هندسه ساختمان ها را تعیین می کند.

دیوار: دیوار و کارکرد آن در دو بخش عمده قابل تامل است:

- ۱- کارکرد های امنیتی ۲- کارکردهای اقلیمی
- دیوار در باغ ایرانی دو دنیای متفاوت را از هم جدا می کند، در حالی که در بسیاری از باغ های منسوب به باغ ایرانی نمی توان شاهد چنین وضعیتی در مورد دیوار بود.

نظام کاشت در کشاورزی ایران:

- کاشت مربعی شکل
- آب به صورت مربعی تقسیم می شود.
- کمترین هدردهی آب
- مراحل احداث باغ
- محاسبه حجم آب مورد نیاز باغ
- تقسیم سطح باغ به کرت های مربع شکل
(باغچه های داخل، میانکرت، دالان پوشیده از درختان)

۴- نتیجه گیری

باغ نمایانگر منظره ای از دنیای ایده آل بشر است. بنابراین باغها را جدا از مردمی که آنها را ساختند نمی دانیم، باغسازی و باغبانی در هر دوره تاریخ منعکس کننده وضع اقتصادی، سیاسی، فرهنگی مردم است. باغ نمایانگر منظره ای از دنیای ایده آل بشر است. بنابراین باغها را جدا از مردمی که آنها را ساختند نمی دانیم، باغسازی و باغبانی در هر دوره تاریخ منعکس کننده وضع اقتصادی، سیاسی، فرهنگی مردم است. ساختار اصلی تمام باغ های تاریخی جهان بر مبنای معماری طبیعت و مصنوع و یا روش تلفیق گیاه، آب و ابنیه است که ساماندهی کالبد برای خلق فضایی مناسب جهت زیست انسان می باشد. باغ ایرانی در پی لذت بخشاندن به تمام حواس پنجگانه است. باغ ایرانی پدیده ای فرهنگی، تاریخی، کالبدی در سرزمین ایران است و معمولاً بصورت محدوده ای محصور که در آن گیاه، آب و ابنیه در نظام معماری مشخصی با هم تلفیق می شوند و محیطی مطلوب، ایمن و آسوده برای انسان به وجود می آورد، ساخته می شود.

اصل مهم در باغ سازی ایرانی: ۱- باز بودن چشم انداز اصلی به شکل مستطیل کشیده ۲- در محور اصلی درختان بلند کاشته نمی شده به دلیل اینکه منظره مسدود نشود. ۳- احداث گوشک و بنا در نقاط خاصی از باغ
نظام کاشت در کشاورزی ایران به این صورت است: کاشت مربعی شکل و آب به صورت مربعی تقسیم می شود و که کمترین هدردهی آب را دارا باشد و همچنین مراحل احداث باغ بدین صورت است که: محاسبه حجم آب مورد نیاز باغ و تقسیم سطح باغ به کرت های مربع شکل (باغچه های داخل، میانکرت، دالان پوشیده از درختان).

ساخت محلی سرسبز و با نه‌های روان و درختان زیبا جهت آسایش و نقاشی این کاخها در اصفهان و همچنین در کاخهای شمال ایران را پناه بردن در دامن طبیعت یکی از مهمترین اهداف استقرار باغ هاست (لزوم ایجاد باغ ایرانی-حشمت اله متدین - رضا متدین). در فرضیه‌ها: به نظر می‌رسد احداث باغ ایرانی با کهن الگوی خاص خود، در کشورهای دیگر باعث انتقال فرهنگ و در نتیجه تعامل و تقابل بین فرهنگها شود، چنانچه گسترش باغ ایرانی تا مرزهای چین، شبه قاره هند، اروپا و افریقا باعث معرفی و تبادل فرهنگی بین آنها شده است. به نظر می‌رسد به کار بردن کهن الگوی هایی چون محور مرکزی باغ که منظره‌ی اصلی باغ که محصول ساماندهی این محور بوده و منظره‌ی ای که با بدنه‌ی بسیار قوی قاب شده و به ناظر به هیچ عنوان اجازه‌ی تماشای صحنه‌های تصادفی را نخواهد داد و نمادهایی همچون آب و سطح آینه‌وار آن که تصویر آسمان را منعکس می‌کند و با بیننده خود ارتباطی معنوی برقرار می‌کند، باعث قرابت و ارتباط بین انسانها و فرهنگهای متفاوت می‌شود این اقلیم که یکی از اهداف مهم ایجاد آمدن سایه و تولید خنکی است ویلبر: آب و درخت و گل و سبزه که همه از اجزای تشکیل دهنده‌ی یک باغ هستند از گذشته بسیار مورد توجه ایرانیان بوده است و نیز علت آن هم هوای گرم و خشک این کشور بوده است و برخلاف اروپاییان که درختان را هرس کرده‌اند و جای آن‌ها گل و گیاه کاشته ایرانیان قدیم تلاش میکردند که باغهایی را ایجاد نمایند به همراه درختان بسیار زیاد که هر قدر این درختان کهنتر و تنومندتر و همچنین سایه افکن تر بوده باشد صاحبان آنها نیز بیشتر به خود میبایند (Wilber, ۱۹۶۹: ۱۰). در خصوص توجه ایرانیان به ایجاد باغ و پرورش گل و ریاحین میتوان گفت که از قرنهای پیش تا امروز بیشتر لغت‌ها و اصطلاح‌ها ی فارسی با کلمه‌هایی که ریشه‌ی عربی دارند آمیخته‌اند اما اغلب اصطلاحاتی که مربوط هست به گل و گیاه و همچنین پرورش گل است فارسی است و بیشتر ایرانیان توانسته خود را گلبار یعنی دوستداران گل بدانند (Wilber, ۱۹۶۹: ۲۴). باغهای شفا بخش که در مصر باستان برای فرار کردن از شرایط نامساعد محیطی وجود داشته‌اند و همچنین در اروپا صومعه نشینها نیز برای اولین بار باغهای شفا بخش را نیز برای تولید کردن گیاهان دارویی ایجاد کرده‌اند اما ایده اصلی باغهای شفا بخش از دهه‌ی ۹۰ میلادی جان گرفت اند نیکبخت، ۱۳۸۳ (۷). خود کاشت انواع گیاهان دارویی و همچنین میوه‌های متعدد باغ ایرانی که در اقلیم گرم و خشک ایران باعث وجود باغ‌های سرسبز میشود و در راستای هدف بالای معماری ایرانی که بر یکی شدن، خرم بوده است و نیز همیشه به عنوان یک مکان خنک و آرام در جهت آسایش باعث ایجاد لذت سودمندی و همچنین زیبایی در باغ‌های ایرانی میداند ((پیرنیا ۱۳۷۲ (۲۵)). تفریح بسیار مورد توجه بوده است و همچنین وجود آب و نیز زمین و منظر مناسب که امکان ایجاد باغ را مهیا میکند اما علاوه بر اینها نیز از دلایل ایجاد فضاهای زیبا که با تکیه بر هنر باغبانی باغهای ایرانی که دارای چند عامل اساسی و مهم بوده است در برخی عوامل از «ساعدلو» که در مقاله‌ی خود به دو کتاب بسیار پرارزش «ارشاد الزارعه» جمله علل اقتصادی و همچنین علاقه به کشت و زرع و نیز زیباسازی محیط و همچنین «مفاتیح الارزاق» اشاره کرده است که جزئیات زیاد تفاوت در کاشت عواملی مشترک که در شکلگیری باغها و همچنین برخی دیگر از موارد ویژه مثل انواع درختان مثمر و نیز ترکیب گل و گیاه و همچنین ریاحین را که در جهت ایجاد زیبایی و بسیار اصلی شمرده میشوند که علت‌های آنها مذهبی - سیاسی بصری توضیح داده است (ساعد لو، ۱۳۸۳: ۴۳). به وجود آمدن قنات و سخیهای ایجاد، آن‌که از نتایج این کمبود نیز بوده است. قابل توجه است که ایجاد باغ به عنوان یک قسمت اقتصادی از گذشته که به عنوان یکی از باغ ایرانی بیشتر از هر چیزی بیانگر داستان سفر آب و نیز پیدایش زندگی، که از اهداف مهم ساخت باغ‌ها بوده و همچنین نام گذاری دو مدل باغ که یعنی باغ از مبارزه با خشکی و همچنین مرگ است که این گفته نشان دهنده‌ی حیات بخشی به تفریح و تفرج است و باغ و میوه نتیجه‌ی چنین طرز فکری برای پیدایش باغ ایرانی هست که تحقیقات جدید اقلیمی از صحت این مطلب را ثابت مثمر کرده است. شاید توانسته نام‌های دیگری مانند باغهای کشاورزی را که به این گونه باغها اطلاق کرده است که این مدل باغها در کناره باغهای رسمی کرد «تقوایی» در تحقیق میدانی خود نیز در خصوص نقش سایه و در بسیار دیگر از عوامل محیطی در باغ ایرانی معتقد هستن که این باغها در فصلهای داخلی و خارج شهر همیشه از ارزش بسیار خاصی از دیدگاه مردم این سرزمین گرم بسیار خوب خود را نیز با اقلیم سازگار میکند. که این کیفیت با وضعیتی برخوردار است که در باغ بوجود آمده که با کاهش دمای بسیار مؤثری نسبت به اطراف خود که در اینجا به این سؤال میرسیم که وجود اینکه اکثر باغهای مثمر و یا باغهای میوه که در گروه باغهای رسمی و نیز منظم ایران قرار نگرفته‌اند (تقوایی ۱۳۹۴ (۵۳)) که در کتاب باغ ایرانی آمده است صحبت می‌کنیم که به صورتی همه‌ی آنها که با عشق به این زیباییهای به وجود آمده است. داریوش اول که باغ فرمانروای مطلق گاتاداس که در آسیای صغیر گونه‌های مختلف گیاهان را بوجود آورده است. همچنین او نوشته است که چون فصل را این چنین بیان کرده است. بنابر این شما توجهتان به کشت و زرع را انار بوده است زیرا انارهای قرمز از شاخهها آویزان بوده. همچنین درختهای مرکبات، که سر سبز در زمینی که متعلق به اینجانب است معطوف کرده‌اید. پس از آنجایی که درختان بسیار نشاط آور و پربار دیده میشوند از انتظام جدیدی که به درختان آسیای کوچک را که در آن طرف فرات میروید نشا کرده‌اید پشتکار داده‌ام و باغ بسیار زیبا شده بود که دیگر هیچ وقت همانند آن موقع از باغ وفا شما را در این زمینه تحسین میکنم و که از الطاف پادشاهی لذت نبرده بودم (۹۴) با توجه به موارد ذکر شده نقش علاقه برخوردار خواهید شد خوانساری و همکاران، ۱۳۸۳: ۴۲). باغ ایرانی معمولاً شکل هندسی منظمی داشته که با حصار از محیط پیرامون جدا می‌شده است. عناصر اصلی سازنده‌ی آنباغچه‌های کرت بندی شده، جوی‌ها و حوض‌های آب، مسیرها و محورها، و یک یا چند بنا بوده است. بازنمایی تصویر باغ ایرانی در فرش، کاشی، و

نگارگری ایرانی نیز دیده می شود. قدمت باغ های ژاپنی به بیش از پانزده قرن پیش می رسد و در کنار خانه های شخصی، معابد، و قلعه های قدیمی دیده می شود. این باغ ها تأثیرات فراوانی از باغ های چینی گرفته اند. باغ های چینی نیز خود تحت تأثیر آیین های بودائیسیم و داتوئیسیسم بوده اند. روحانی، (۱۳۷۱، ص ۷۱) در هر دو این باغ ها تلاش شده است (باغ های ایرانی یا در زمین هم سطح بنا می شدند و باغهای دشتی بودند، یا در زمین شیبدار، که امکان میداد و همچنین در باغ های ایرانی به غیر از گوشک معمولاً از سردر هم استفاده میشده که حتی در برخی موارد سردر ساده طراحی شده بوده است و یکی دیگر از شاخصه های باغ ایرانی تمایل به نمایش در آوردن و به نمایش گذاشتن آب بوده است زیرا آب بسیار کم و عزیز بوده (پیرنیا - باغ ایرانی).

جدول شماره ۱: نگارندگان

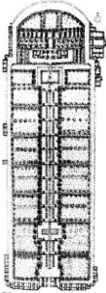
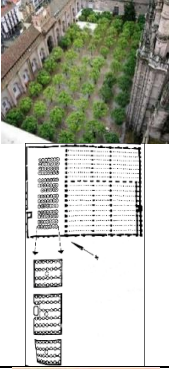
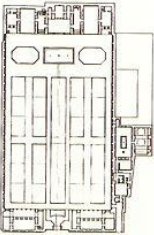
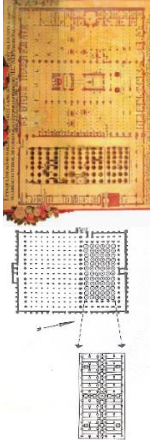
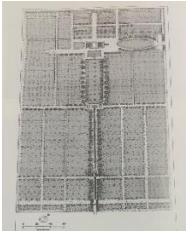

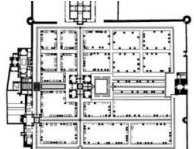

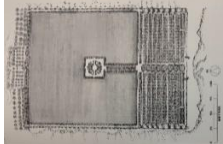
ردیف	نام باغ ایرانی	نظام آب	نظام کاشت	نظام دیوار	نظام گوشک	تقارن محوری	پله کانی	سایه اندازی	چهار باغ
۱	چهار باغ اصفهان	*	*	*	-	*	-	*	*
۲	باغ دولت اباد	*	*	*	-	*	-	*	*
۳	باغ گلشن طیس	*	*	*	-	*	-	*	*
۴	باغ شاهزاده ماهان	*	*	*	-	*	*	*	*
۵	نارنجستان قوام شیراز	*	*	*	-	*	-	*	*
۶	باغ فین کاشان	*	*	*	*	-	-	*	*
۷	باغ ائل گلی تبریز	*	*	-	*	-	-	*	-

جدول شماره ۲: نگارندگان

ردیف	نام باغ خارجی	نظام آب	نظام کاشت	نظام دیوار	نظام گوشک	تقارن محوری	پله کانی	سایه اندازی	چهار باغ
۱	تاج محل هند	*	*	*	-	*	-	*	*
۲	باغ نشاط شالامار	*	*	-	-	*	*	*	*
۳	کلیسای جامع سویل اسپانیا	-	*	*	-	*	-	*	-
۴	کلیسای جامع کوردوبا اسپانیا	-	*	*	-	*	-	*	-
۵	باغ شالامار کشمیر	*	*	-	*	*	-	*	-
۶	باغ مناره کشمیر	*	*	-	*	*	-	*	-
۷	باغ حیران مناره پاکستان	*	*	-	*	*	-	*	-

جدول شماره ۳: تحلیل تاثیر نمونه های موردی داخلی با خارجی

ردیف	نمونه خارجی	کشور	وجه اشتراک	نمونه داخلی	تصویر نمونه داخلی	تصویر نمونه خارجی
۱	تاج محل	هند	چهار باغ اصفهان و باغ گلشن طیس و باغ دولت اباد یزد	باغ گلشن در طیس	چهار باغ اصفهان	باغ دولت اباد یزد

		تقارن محوری و پلکانی بودن و آب	باغ شاهزاده ماهان کرمان	هند - کشمیر	باغ نشاط شالامار	۲
		هر دو یکی از معروف ترین نارنجستانها هستند که میدا آناز ایران بوده است.	باغ نارنجستان قوام شیراز	اسپانیا	کلیسای جامع سویل	۳
		هر دو یکی از معروف ترین نارنجستانها هستند که میدا آناز ایران بوده است.	باغ قوام شیراز	اسپانیا	کلیسای جامع شهر کوردوبا که به مزکویتا معروف است.	۴
		استفاده از الگوی باغ ایرانی و تقارن محوری و آب	باغ فین کاشان	هند	باغ شالامار کشمیر	۵
		استفاده از الگوی باغ ایرانی : آب و کوشک	باغ اقل گلی تبریز	پاکستان	باغ حیران مناره	۶
		استفاده از الگوی باغ ایرانی : آب و کوشک	باغ اقل گلی تبریز	مراکش	باغ مناره	۷

منابع

۱. آریانپور، علیرضا، ۱۳۶۵. " پژوهش و شناخت باغ های ایران و باغهای شیراز ". تهران: فرهنگسرا.
۲. باقی، یاسمن، ۱۳۹۱. " تفاوت های طراحی در چندرسانه ای ". هنرهای زیبا- هنرهای تجسمی، ۴، ۱۷-۲۴.
۳. پیرنیا، کریم ۱۳۷۲. " باغ ایرانی ". مجله آبادی، ۲۵.

۴. تقوایی، سیدحسن، ۱۳۹۴. "نقش سایه در باغ ایرانی". مطالعات معماری ایران، ۴، ۳۵-۷۵.
۵. حیدرنتاج، وحید، ۱۳۸۸. "باغهای سمرقند". ۱، ۱۴-۱.
۶. خرم رویی، ریحانه و ماهان، امین، ۱۳۹۹. "باغ ایرانی به مثابه رسانه ای تعاملی". منظر، ۱۲، ۵۱، ۱۶-۲۳.
۷. خوانساری، مهدی و همکاران، ۱۳۸۸. "باغ ایرانی، بازتابی از بهشت". ترجمه: مهندسین مشاور آرآن، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.
۸. دیبا، داراب و انصاری، مجتبی، ۱۳۸۱. "باغ ایرانی". ۵، ۴۲۵-۴۰۷.
۹. شرقی، علی و عزیز مقدم، محمد امین و جمالی گندمانی، زهرا، ۱۳۹۹. "بازشناسی تطبیقی الگوهای هندسه فراکتال در معماری و منظر باغ ایرانی، نمونه ی موردی: باغ گلشن طیس". باغ نظر، ۱۷، ۸۵، ۴۴-۳۱.
۱۰. غلامی رستم، نسیم و بمانیان، محمد رضا و انصاری، مجتبی، ۱۳۹۴. "گشتالت در طراحی پلان باغ ایرانی". جلوه هنر، ۱۳، ۶۳-۷۲.
۱۱. فرزین، سامان و خلیل نژاد، محمد رضا و مراد زاده میرزایی، سعیده و زارعی، علی، ۱۳۹۹. "ویژگیهای منظر چند عملکردی در باغ ایرانی، مطالعه موردی: میراث جهانی باغ اکبریه". منظر، ۱۲، ۵۲، ۶-۱۷.
۱۲. مهربانی گلزار، محمد رضا، ۱۳۹۹. "میراث باغ ایرانی، در جستجوی ردپای باغ ایرانی از شرق تا غرب". منظر، ۱۲، ۶-۵۵، ۵۰.
۱۳. ناطق، هما، ۱۳۸۵. "آیین ملک داری". تهران: گستره.
۱۴. نعیم، غلامرضا، ۱۳۸۵. "باغ های ایران". تهران: انتشارات پیام.
۱۵. ویلبر، دونالد، ۱۳۴۸. "باغ های ایران و کوش کهای آن". ترجمه: مهین دخت صبا، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
۱۶. آریانپور، علیرضا (۱۳۶۵) پژوهش و شناخت باغهای ایران و باغهای فرهنگی عادل. (۱۳۹۰) چرایی پیدایش باغ ایرانی در ایران مجله اثر، ۴ (۵۴): ۵۱
۱۷. منصور، سیدامیر. ۱۳۸۴. درآمدی بر زیباییشناسی باغ ایرانی. باغ نظر، ۶۳-۵۸، (۳): ۲
۱۸. شاه چراغی - آزاده - کتاب مرجع: کتاب پارادایم های پردیس در آمدی بر بازشناسی و باز آفرینی باغ ایرانی
19. Bain, G. (1988). L'art du Jardin, ed. chebe, Swiss
20. Benoist, M. (1975). L'homme et ses jardins, éd. Albin Michel, Paris.
21. Godard A. (1962). L'art de l'Iran, Paris.
22. Hoag, J. (1982). L'Architecture Islamique, éd Berger Lératut, Paris.
23. Pechere, R. (1973). Etude de jardins hitoriques en Iran, UNESCO, Paris.
24. Van Zuylen, (1996). Tous les jardins du monde, éd Gailimard, Italie.
25. Wilber, D. N. (1962). Persian gardens & garden pavilions, Tokyo: Tuttle.
26. .odp.taxonomyplan/media/dokuwiki/rswork/s1000brains/~in.ac.iitb.it.www://htt
27. s semiology graphical and theories gestalt Applying, Anjos Grazielle, Carvalho- 15/4/2011: date access, cartography thematic supporting systems reading visual.
28. www://http :pages, criticism and architecturaltheory of Syllabus Course, 2011, William, Miller- 11/3/2011: date access, 5-1 .
29. utah.arch.faculty://http perceptual to approaches Theoritcal, Michael, Kubovy. R James, Pomerantz- 16/4/2011: date access, 36 Chapter. organization.
30. edu.mit.cvcl://http :date access, eLearning for Principles Design of Survey, Sameer, Sahasrabudhe- .9/3/201.